

Kinnitan

Karmen Selter
Kehtna KHK direktor
/digiallkiri/

Kehtna Kutsehariduskeskuse D-kategooria mootorsõidukijuhi ettevalmistamise õppekava

Käesolev õppekava on koostatud tuginedes järgmistele õigusaktidele:

Liiklusseadus

Autoveoseadus

Täiskasvanute koolituse seadus

MKM määrus 60 „Mootorsõidukijuhi ettevalmistamise tingimused ja kord ning mootorsõidukijuhi ettevalmistamise õppekavad“,

MKM määrus 54 „Nõuded mootorsõidukijuhi koolitaja õppevahenditele, õppeväljakutele ja õppesõidukitele“

MKM määrus 50 „Mootorsõidukijuhi eksamineerimise, talle juhtimisõiguse andmise kord ja juhiloa vormid ning nõuded eksamisõidukitele“

HTM määrus „Täienduskoolituse standard“

Õppekava nimetus: D-kategooria mootorsõidukijuhi ettevalmistamise õppekava
Õppekavarühma nimetus: Transporditeenused
Õppekava koostamise alus: Majandus- ja kommunikatsiooniministri määruse nr 60 „Mootorsõidukijuhi ettevalmistamise tingimused ja kord ning mootorsõidukijuhi ettevalmistamise õppekavad“
Koolitaja: Kehtna Kutsehariduskeskus
Eesmärk: Tulevasele bussijuhile: 1) anda teadmised, oskused ja hoiakud liikluses käitumiseks, mis on kooskõlas D-kategooria mootorsõiduki juhile kehtestatud kvalifikatsiooninõuetega 2) luua eeldused vastutustundliku liikluskäitumise, ohutu, iseseisva, teisi liiklejaid arvestava ja keskkonda säästva käitumise kujunemiseks.
Õppe sisu: Õppekava läbinu vastab mootorsõidukijuhi teadmiste, oskuste ja käitumise liiklusalastele kvalifikatsiooninõuetele, mis on esitatud MKM määruse nr 60 Lisas 10 „D-kategooria ja D1-alamkategooria mootorsõiduki juhi ettevalmistamise õppekava“ (kliimaministri 24.07.2023 määruse nr 39 sõnastuses)
Õpiväljundid: Õpiväljundid on esitatud algjärgnevates ainekaartides iga õppekava teema kohta eraldi
Koolituse liik: Kursus
Õpingute alustamise tingimused:

1) omab vähemalt B-kategooria juhiluba vähemalt poolteist aastat arvestades kursusele taotluse esitamise kuupäevast 2) õppetöö alustamisel vähemalt 23,5 aastat vana 3) õppetöö alustamisel vähemalt 17,5 aastat vana, kui isik õpib „Autoveoseadusega” kehtestatud ühendatud ametikoolituse 280-tunnisel kursusel ning on antud kursuse raames läbinud juhi algastme koolituse 4) omab D-kategooria mootorsõiduki juhtimist lubava märkega kehtivat tervisetõendit
Õppevormid: Teooriaõpe, õppesõidu õpe ja iseseisev õpe.
Õpetajad: Mootorsõidukijuhi õpetajad vastavad mootorsõidukijuhi õpetaja kvalifikatsiooninõuetele vastavalt „Liiklusseaduse” §118 toodule
Õppematerjalide loend: Õppekava koostamisel kasutatud õigusaktid. MKM määrused „Liiklusmärkide ja teemärgiste tähendused ning nõuded fooridele“ ja „Mootorsõiduki ja selle haagise tehnonõuded ning nõuded varustusele“ Liikluskindlustuse seadus. Õppesõiduki kasutusjuhend. Teooriaõpetaja poolt ettevalmistatud esitlused. Teooria.ee keskkonna õppematerjalid elektroonilisel teooriaõppel
Õppeklass, õppesõiduk ja õppeväljak: Õppeklass, õppesõiduk ja õppeväljak vastavad MKM määrmises nr 54 „Nõuded mootorsõidukijuhi koolitaja õppevahenditele, õppeväljakutele ja õppesõidukitele“ esitatud nõuetele
Nõuded õpingute lõpetamiseks: Läbitud kohustuslikud teooria- ja õppesõidutunnid, sooritatud kooli teooria- ja sõidueksami positiivsele tulemusele (arvestatud A / mittearvestatud MA)
Väljastatavad dokumendid:
Õppetöö korralduslikud alused: 1. Juhi ettevalmistamine toimub täiendusõppe korras liiklusteooriaõppe ja õppesõitude vormis. 2. Liiklusteooriaõppe ja õppesõidu ühe õppetunni kestus on 45 minutit. Korraga on teooria- ja sõiduõpet lubatud läbi viia kestusega kuni 90 minutit. Iga 90-minutilise ajavahemiku kohta peab õpetaja ja õpilase jaoks olema katkematu puhkepaus vähemalt 15 minutit, mille jooksul õppetegevust ei toimu. 3. Teooriaõpe toimub kontakt- ja/või elektroonilises vormis, mis määratakse enne õppetöö algust arvestades õppija soove ning koolitaja võimalusi. Iseseisev õpe on täiendav teooria õpe, mis ei kuulu kohustuslike teooria tundide hulka ning mille teemad ja mahud määrab koolitaja vajadusel. 4. Õppesõidu tundide alguse ja koha lepib õpilane õpetajaga eelnevalt kokku õpetajale sobivaks ajaks. Õppesõidul, mis toimub koolitaja õppesõidukiga, tohib õpetaja õpetada korraga ainult ühte õpilast. Õpilasel peab kaasas olema kooli poolt väljastatud õpingukaart ja isikut tõendav dokument. Õpetaja täidab õpingukaardi asjakohaselt, sealhulgas iga õppesõidu lõpus märgib õpetaja õpingukaardile hinnangu õpilase oskuste kohta ning sissekannete õigsust kinnitavad õpilane ja õpetaja oma allkirjaga. 5. Kokkulepitud õppesõidutunnist mitteosalemisest on õpilane kohustatud teatama sõiduõpetajale vähemalt 24 tundi ette. 6. Saavutamaks paremaid õpiväljundeid on õpetajal õigus, arvestades tunni kulgu ja õpilase aktiivsust tunnis, kõrvale kalduda konkreetse tunni teemast jäädes kogu

õppekavas käsitlemist leidvate teemade piiridesse tingimusel, et kogu õppekava teemad on läbitud ettenähtud mahus.

7. Andmed koolituskursuse teooriaõppe läbimise kohta võib koolitaja edastada pärast teooriaõppe edukat läbimist. Kursuse edukal läbimisel edastab kool elektrooniliselt teate Transpordiametile hiljemalt järgmisel tööpäeval pärast koolituskursuse lõppu. Peale seda tekib õpilasel õigus sooritada Transpordiametis teooria- ja sõidueksam D-kategooria mootorsõidukijuhi õiguse saamiseks.
8. Kui Transpordiametis sõidueksam kolmel järjestikul korral ebaõnnestub, tekib juhtimisõiguse taotlejal kohustus läbida jätkuõpe, mille maht on vähemalt kaks sõidutundi. Nende sõidutundide sisu määratakse riikliku sõidueksami mittesooritamise põhjustest. Jätkuõppe eesmärk on juhi süvendatud ettevalmistamine, tagamaks juhile vajalike teadmiste ja oskuste omandamise. Jätkuõppe läbimist tõendab koolitaja elektrooniliselt esitatud andmed liiklusregistris.

Õppekava struktuur ja õppe kestus

Teooriaõppe kontaktõppe vormis

Teooriaõpe			Õppesõit		
Teema nr.	Teema nimetus	Tund	Teema nr.	Teema nimetus	Tund
T.1	Liiklusreeglid ja käitumine liikluses	8	S.1	Sõiduki käsitlemine	2
T.2	Sõiduki tundmine	3	S.2	Sõiduk juhtimine õppeplatsil	7
T.3	Liiklusohutus	4	S.3	Sõiduki juhtimine liikluses	8
T.4	Liikluspsühholoogia	2	S.4	Sõiduki juhtimine eriolukorras	2
T.5	Liiklusalased määrused ja seadused	2	S.5	Sõiduuskuse kontroll	1
T.6	Teoreetiliste teadmiste kontroll	1	Minimaalne tundide arv		20
Minimaalne tundide arv		20			
Teooria- ja sõidueksam Transpordiametis					
Juhiloa saamine					

Teooriaõpe elektroonilises õppevormis

Elektrooniline õppekeskkond: Teooria.ee õppekeskkond (väljatöötanud OÜ Teooria ja liiklusspetsialistid). Keskkond sisaldab: üle 1200 teooriaküsimuse (võimalik lahendada mh. teemade kaupa, oma vigadel põhinedes jm.), videoloengud vastavalt õppekavajärgsetele teemadele, lisamaterjal- märgid, valdkonda tutvustavad ja silmaringi avardavad lisamaterjalid, „3d“ ringristmikud, õppekaardid. Lisaks vahe - ja lõpukontrollide võimalus. Suhtlusvõimalus kooliga ja teised õppekeskkonnalt seadusega nõutud lahendused.

Õppetöö maht: teooriaõpe on täies mahus (100%) elektroonilises õppe keskkonnas kokku 20 akadeemilist tundi (a 45 min)

Õppekava struktuur: teooriaõpe elektroonilises õppekeskkonnas koosneb järgmistest teemadest

Liiklusreeglid ja käitumine liikluses
Sõiduki tundmine
Liiklusohutus
Liikluspühholoogia
Liiklusalased seadused ja määrused

Iseseisev töö: koolitusel õpitu kinnistamiseks ja materjali kordamiseks võib õpilasele ette näha iseseisva töö. Õpilane teeb iseseisva töö õpetaja soovitustest lähtudes ja neile tuginedes.

Teooriaõppe lõpetamine: veebipõhise teooriaõppe läbimist kinnitab elektroonilises õppekeskkonnas Teooria.ee positiivsele tulemusele sooritatud eksam.

Õppekava koostamise alus: Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrus nr 60 „Mootorsõidukijuhi ettevalmistamise tingimused ja kord ning mootorsõidukijuhi ettevalmistamise õppekavad“

Teooriaõppe ainekaardid

T.1	Liiklusreeglid ja käitumine liikluses
Koht õppekavas	Liiklusreeglitele suunatud aine, teooriaõppe esimene teema
Minimaalne tundide arv	Vähemalt 8 kohustuslikku tundi
Aine läbimise eeltingimus	Läbitud B-kategooria mootorsõidukijuhi õppe teoreetiline osa
Aine lühikirjeldus	Erinevate liiklusolukordade analüüsi ja hindamise oskuse omandamine lähtuvalt liiklusreeglitest

Aine üldeesmärgid	Kinnistada ja süvendada liiklusreeglite tundmist, anda mitmesuguste liiklusolukordade analüüsi ja hindamise oskust, välja arendada riskiteadliku käitumise ja objektiivse enesehinnangu võime ning lugupidav hoiak teiste liiklejate ja looduskeskkonna suhtes
Õpiväljundid	Pärast koolitust peab õpilane saavutama alljärgnevate teemade õpiväljundid: Termini Peab õpilane oskama selgitada järgmisi termineid, mis on vahetult seotud sõiduki liikumisega: • anda teed; • eesõigus; • peatumine; • parkimine; • hädapeatumine; • manööver; • möödasõit; • pööre; • ümberpõige; • liiklusõnnetus. Peab õpilane oskama selgitada ka järgmisi termineid, mis ei ole vahetult seotud sõiduki liikumisega: • sõidukite kategooriad, millesse jaotatakse autod ja mootorrattad juhtimisõiguse alusel; • sõiduk, mootorsõiduk, auto, buss, troll, mootorratas, haagis, kerghaagis, autorong, ühissõiduk, jalgratas, mopeed, pisimopeed; • esmane ja piiratud juhtimisõigus; • liikleja, juht, sõitja, jalakäija; • liikluskorraldusvahend, liiklusmärk, foor, teemärgis; • tee, sõidutee, peatee, kiirtee, sõidurada, sõidurida, ühissõidukirada, eraldusriba, kõnnitee, jalgtee, ülekäigurada, ülekäigukoht, jalgrattatee, jalgrattarada, jalgratta- ja jalgtee; • teega külgnev ala, õueala; • asula; • halb ja piiratud nähtavus, pimed aeg, liiklusohu. Liikluskorraldus Peab teadma: • ohutu liikluse korraldamise võimalusi mitmesuguste liikluskorraldusvahenditega; • reguleerija märguandeid ja lubatavaid liikumissuundi; • kontrollimisõigusega isikuid. Peab oskama: • tegutseda õigesti ja ohutult peatumismärguande saamisel. Vähekaitstud liiklejad ja erilist tähelepanu nõudvad olukorrad

	Peab teadma: • juhi kohustusi vähekaitstud liiklejate suhtes mitmesugustes liiklustingimustes ja nendest möödumisel; • vanurite, nägemis- ja kuulmispuudega või füüsilise puudega inimeste võimalikke raskusi liiklusolukordadega kohanemisel ning sellest tulenevaid ohte; • laste turvalisuse sõltuvust liikluskeskkonnast ja laste võimalikku ootamatut käitumist liikluses; • juhi kohustusi peatuses oleva ühissõiduki ning sellesse sisenejate ja sellest väljujate ohutuse tagamiseks. Peab oskama: • analüüsida juhi ohutusttagavat tegevust temale sõiduteel vastu tulevate jalakäijate, jalgratturite või mopeedijuhtidega kohtumisel või nendest pärisuunas möödumisel; • pöörata tähelepanu lastega seotud olukordadele liikluses (sõidu alustamisel, pööretel, tagurdamisel, sõitmisel lasteasutuste ja koolide läheduses); • põhjendada ohutu sõiduviisi valikut lähenemisel ülekäigurajale või tee ja jalgrattatee ristumiskohale mitmesuguste teeolude, nähtavustingimuste ja liiklustiheduse puhul. Juhi märguanded Peab teadma: • märguandmise võimalusi ✓ tuledega: suuna-, piduri- ja ohutuledega ning esitulede ümberlülitamisega (vilgutamisega); ✓ käega; • suunamärguande andmise kohustust enne sõidu, manöövri või peatumise alustamist; • helisignaali kasutamist; • ohutulede ja/või ohukolmnurga kasutamist nõudvaid olukordi; • põhjendust, miks hoiatusmärguandmine ei anna juhile eesõigust. Sõiduki paiknemine teel, sõiduteel, sõidurajal; sõiduraja valik Peab teadma: • bussi õiget paiknemist linna- ja maantee sõidul; • bussi õiget paiknemist ristmike ületamisel enne ristmikku, ristmikul otsesõidul või pöörete sooritamisel ning pärast ristmikku; • bussi õiget paiknemist enne ja pärast parem-, vasak- või tagasipööret; • ühissõidukiraja kasutamise ning trammiteel sõitmise korda. Peab oskama:
--	--

	• valida õiget sõidurada mitmesugustes liiklusolukordades, vähendades sellega liiklusohu; • arvestada liikluses paiknemisel bussi mõõtmeid ning vajalikku ohutut piki- ja külgevahet. Pikivahe eessõitjaga Peab teadma piisava pikivahe hoidmise vajadust ja selle tähtsust mitmesugustes liiklusolukordades. Peab oskama: • määrata ohutut pikivahet eessõitjaga; • analüüsida pikivahe valikul arvestatavaid tegureid. Teeandmiskohustus (teeandmise reeglid ja kohad) Peab teadma: • teeandmise kohustuse ja eesõiguse kasutamise omavahelist seost, vältides asjatuid riske eesõiguse kasutamisel; • juhi kohustusi, tegevust ja käitumist ohutuks väljasõiduks kõrvalteelt peateele või sõidueesõigusega teele; • juhi tegevust ja käitumist: ✓ samaliigilisel reguleerimata ristmikul nn parema käe reegli rakendamisel; ✓ liikumise alustamisel sõidutee äärelt või teepeenralt; ✓ teele sõitmisel teega külgnevalt alalt või õuealalt; ✓ sõitmisel aeglustus- või kiirendusrajal; ✓ ristmikult ärasõidul pöörde lõpetamise järel; ✓ tee andmisel tähistatud peatusest väljasõitvale ühissõidukile. Möödasõit ja vastu sõitvad sõidukid (tegevus ja käitumine ohutul möödasõidul või möödumisel) Peab teadma: • möödasõidu ja möödumise erinevust; • ohutuks möödasõiduks või möödumiseks vajalikke tingimusi; • võimalikke ohte möödasõidu või möödumise üksikutele etappidele; • möödasõidutee pikkust mõjutavaid tegureid; • kohti, kus möödasõit või möödumine on keelatud; • ohte, mis võivad tekkida möödasõidul või möödumisel: ✓ autorongist või puksiirrongist; ✓ pikkadest või laiadest sõidukitest; ✓ liikurmasinatest või aeglastest sõidukitest; ✓ kahe rattalistest sõidukitest (jalgrattad, mopeedid, mootorrattad); ✓ teel liikuvatest jalakäijatest; ✓ juhi tegevuse ja ohutu käitumise põhimõtteid kohtumisel vastu sõitva sõidukiga mitmesugustes liiklustingimustes. Sõidukiirus (nõuded ohutu sõidukiiruse valikul) Peab teadma:
--	--

- lubatud suurima kiiruse ja liiklusoludele vastava kiiruse erinevust;
- kehtivaid piirkiirusi asulateel ja asulavälisel teel;
- liiklusoludele mittevastavast sõidukiirusest tulenevaid ohte.

Peab oskama valida liiklusoludele vastava ohutu sõidukiiruse asulateel ja asulavälisel teel.

Peatumine ja parkimine

Peab teadma:

- peatumise ja parkimise üldnõudeid;
- ohutu peatumise ja parkimise kohti linnas ja maanteel;
- bussi peatumisel või parkimisel rakendatavaid ohutusabinõusid;
- kohti, kus on keelatud:
 - ✓ peatumine;
 - ✓ parkimine;
- tasuliste või valveta parkimiskohtade kasutamise korda;
- juhi kohustusi ja tegevusi bussi hädapeatumise korral;
- kes võib kasutada parkimiskohti, mis on tähistatud lisateatetahvliga „puudega inimese sõiduk“ või teekattemärgisega „puudega inimese sõiduki parkimiskoht“;
- nõudeid, kui buss kasutab puudega isiku tunnusmärki ja/või liikumispuudega ja pimedat inimest teenindava sõiduki parkimiskaarti.

Raudteeülesõidukohad ja trammiteega ristumise kohad

Peab teadma:

- tee ja rööbastee ristumise kohtades kasutatavaid liikluskorraldusvahendeid;
- liikluskorraldusvahendite puudumisest või nende mittekorrasolekust tulenevaid ohte;
- juhi tegevust ohutuse tagamisel raudteeülesõidukohale või trammiteega ristumise kohale lähenedes;
- ohutu peatumise kohti tee andmiseks raudteesõidukile;
- juhi kohustusi hädapeatumise korral raudteeülesõidukohal või trammiteel.

Peab oskama ületada ohutult raudteeülesõidukohti ja trammiteega ristumise kohti.

Tulede kasutamine

Peab teadma:

- tulede kasutamise nõudeid mitmesugustes tee- ja ilmaoludes;
- tulede ebaõigest kasutamisest tulenevaid ohtlikke tagajärgi.

Peab oskama liiklusohutuse tagamiseks bussitulesid õigesti kasutada.

Bussi pukseerimine

Peab teadma:

- ohutu pukseerimise viise ja tingimusi;

	• ühenduslüli kohta kehtestatud nõudeid; • pukseerimisel osalevate juhtide kohustusi ja leppemärguandeid; • pukseeriva ja pukseeritava sõiduki kohta kehtestatud nõudeid; • olukordi, kui pukseerimine on keelatud; • pukseerimisega kaasnevaid võimalikke ohte. Liiklus kiirteel Peab teadma: • kiirteele ja kiirteel sõitmise korda ning kiirteelt ärasõidu iseärasusi; • kiirteel liiklejatele kehtestatud keelde ja piiranguid. Liiklus õuealal Peab teadma: • juhi ja jalakäija vastastikuseid kohustusi ohutuse tagamisel; • õuealal liiklejatele kehtestatud piiranguid. Sõit tunnelis Peab teadma tunnelis sõitmise, peatumise ja parkimise nõudeid ning tulede kasutamist. Sõit muutsuunaliiklusega teel Peab teadma muutsuunaliiklusega teele ja sellisel teel sõitmise iseärasusi. Tegutsemine liiklusõnnetuse korral Peab teadma: • liiklusõnnetuse korral bussijuhile kehtestatud nõudeid; • tegevusi liiklusõnnetuse kohas. Eritalituse sõidukite loetelu, nende tähistamise ja liiklemise kord Peab teadma eritalituse sõidukite tunnuseid ning teiste juhtide kohustusi tööülesandeid täitva eritalituse sõiduki suhtes. Mõnede liiklejate kohta kehtivad lisanõuded Peab õpilane teadma jalgratturile, mopeedijuhile, loomveokile ning looma- ja käsikäruga liiklejale kehtestatud lisanõudeid.
Õppimisekorralduslikud alused, tegevused ja meetodid õpiväljundite saavutamiseks	Teema omandamiseks kasutatakse õppijat toetavaid erinevaid aktiivõppe meetodeid ja/või praktikume, millede abil kujundatakse õppija õppimise oskust, analüüsi-ja refleksiooni võimet ning iseseisvat mõtlemist
Hindamismeetodid ja -kriteeriumid	Suuline küsitlus või kirjalik test
Ieseisva töö sisu	Läbi töötada teemaga seotud õigusaktid
Kohustuslik kirjandus	Teemakohased materjalid

T.2	Sõiduki tundmine
Koht õppekavas	Bussi tehnilisele ehitusele suunatud aine, teooriaõppe teine teema
Minimaalne tundide arv	Vähemalt 3 kohustuslikku tundi
Aine läbimise eeltingimus	Läbitud B-kategooria mootorsõidukijuhi õppe teoreetiline osa
Aine lühikirjeldus	Bussi ja tema seadmete ning süsteemide tehniline ehitus
Aine üldeesmärgid	Koolitus peab andma teadmised busside ehitusest, käsitlemisest, tehniliste rikete tekkepõhjustest ja nende mõjust liiklusohutusele.
Õpiväljundid	Pärast koolitust peab õpilane saavutama alljärgnevate teemade õpiväljundid: Sõiduki ehitus ja tehniline hooldus Peab teadma: • busside liigitust ja nende lühiiseloostust; • bussi üldandmeid ja tehnilisi parameetreid või oskama neid kiirelt leida hooldus- või juhendiraamatust; • regulaarse tehnilise hoolduse ja järelevalve tähtsust bussi kütusekulu ja keskkonnamõju vähendamisel; • kütuse, õlide, erivedelike ja hooldusmaterjalide, sh pesu- või puhastusvahendite mõju looduskeskkonnale. Bussi agregaatide, mehhanismide ning süsteemide otstarve ja tööpõhimõtte Mootor Peab tundma bussimootorite liigitust ja lühiiseloostust ning oskama: • kontrollida mootori jahutusvedeliku temperatuuri, taset ja tihedust (külmumiskindlust); • täita jahutussüsteemi jahutusvedelikuga; • rakendada abinõusid mootori ülekuumenemise korral; • kontrollida õli taset ja rõhku; • lisada mootorisse õli; • eemaldada diisli toitesüsteemist õhku; • käivitada mootorit külmalt ja soojalt. Jõuülekanne Peab tundma jõuülekanndeseadmete üldehitust, tööpõhimõtet ja kasutusviisi. Rool Peab tundma: • roolimehhanismi, rooliajami ja roolivõimendi tööpõhimõtet; • juhtseadistes esinevaid rikkeid, mis on liiklusohutuse seisukohalt tähtsad.

Pidurid (sh suruõhusüsteem)

Peab tundma:

- mitut liiki toimemehhanismidega pidurite üldehitust ja pidurisüsteemi tööd;
- sõidupiduri, seisupiduri ja mitut liiki abi- või kestuspidurite tööpõhimõtet;
- mitteblokeeruvate pidurite (ABS) tööpõhimõtet ja oskama:
 - ✓ eemaldada õhupaakidest kondensaati;
 - ✓ kontrollida õhkajamis õhurõhku;
 - ✓ vabastada rikkepidurit.

Rattad

Peab tundma rehvitüüpe ning nende tähistust ja teadma:

- rehvide kasutusea sõltuvust juhtimisvõtetest, esirataste suunangust ja siserõhust;
- tasakaalustamata rataste kasutamise võimalikke tagajärgi;
- tunnuseid, mis viitavad sõidu ajal rattapoltide ja -mutrite keermesliidete kinnituse lõdvenemisele, ning sellest tulenevaid ohte.

Elektriseadmed

Peab teadma:

- aku, generaatori, generaatoririhma, käiviti ja kaitsmete asukohta;
- aku hoolduse põhimõtteid ja aku ebaõige käsitlemise tagajärgi;
- mis vedelikku akusse vajaduse korral lisatakse;
- elektrisüsteemi rikkeid ja nende võimalikke tekkepõhjusi ja oskama:
 - ✓ kontrollida elektrolüüdi taset akus;
 - ✓ kontrollida valgustusseadmete, helisignaali, näidikute ja mõõdikute korrasolekut.

Bussi juhitavus

Peab teadma järgmiste tegurite mõju bussi juhitavusele:

- bussi mõõtmised;
- kasutatavad rehvid;
- tugev tuul.

Bussi varustus

Peab teadma bussi komplekti kuuluvat varustust ja nõudeid, millele see peab vastama.

Bussi erivarustus

Peab teadma:

- kütte- ja ventilatsiooniseadmete ning uste juhtajami otstarvet;
- sõidumeeriku kasutamise nõudeid.

Peab oskama:

- kasutada bussi avariiväljapääse;
- vahetada sõidumeeriku ketast.

Bussi säästlikkus. Säästlik sõiduviis

Peab teadma:

	• õigeaegse korralise (graafikujärgse) ja hooajalise hoolduse vajalikkust; • kütusekulu mõjutavaid tegureid: ✓ bussi tehnilist seisukorda; ✓ juhtimisvõtteid; ✓ ilma-, tee- ning liiklusolusid jt välismõjureid; • ohutu sõiduviisi ja säästliku sõiduviisi olemust ning nende terminite ühisosa. Peab oskama: • kasutada ohutuid ja säästlikke sõiduvõtteid: ✓ sõita ja peatuda sujuvalt, vältides järske kiirendusi ja pidurdusi ning ootamatuid manöövreid; ✓ valida sobivat, sõidukiirusele vastavat käiku, vältides bussi liikumise ajal otstarbetut vabakäigu kasutamist; • näha ette võimalikke takistusi ja liiklusohutlikke olukordi. Bussi mõju keskkonnale Peab teadma: • looduskeskkonna saastatuse põhjusi ja teeliikluse osa atmosfääri üldisel saastamisel; • looduskeskkonda mõjutavaid tegureid, nagu bussi toiteseadmete tehniline korrasolek, kasutatava kütuse kvaliteet ja heitgaaside koostis; • heitgaasides sisalduvaid aineid ja ühendeid ning nende mõju inimesele ja loodusekeskkonnale; • heitgaaside kahjuliku mõju vähendamise võimalusi; • katalüsaatori otstarvet väljalaskesüsteemis. Peab oskama käsitseda bussi ilma liigse müra ja ülemäärase heitgaasi eraldumiseta.
Õppimise korralduslikud alused, tegevused ja meetodid õpiväljundite saavutamiseks	Teema omandamiseks kasutatakse õppijat toetavaid erinevaid aktiivõppe meetodeid ja/või praktikume, millede abil kujundatakse õppija õppimise oskust, analüüsivõimet ning iseseisvat mõtlemist
Hindamismeetodid ja -kriteeriumid	Suuline küsitlus või kirjalik test
Iseseisva töö sisu	Läbi töötada teemaga seotud õigusaktid
Kohustuslik kirjandus	Teemakohased materjalid

T.3	Liiklusohutus
Koht õppekavas	Ohutu liikluse nõuded, teooriaõppe kolmas teema

Minimaalne tundide arv	Vähemalt 4 kohustuslikku tundi
Aine läbimise eeltingimus	Läbitud B-kategooria mootorsõidukijuhi õppe teoreetiline osa
Aine lühikirjeldus	Ohutunnetuse riski vältimine
Aine üldeesmärgid	Positiivne suhtumine teistesse liiklejatesse ja looduskeskkonda. Piisav ohutunnetus asjatu riski vältimiseks liikluses. Teadmised, et ära hoida liiklusohutlikesse olukordadesse sattumist. Oskused võimalike ohuolukordade ennetamiseks.
Õpiväljundid	Pärast koolitust peab õpilane saavutama alljärgnevate teemade õpiväljundid: Ohuolukorra tunnetamine Peab teadma või tundma ohuolukordade tekkimise põhjusi ja põhjustajaid: • teiste liiklejate vastu tähelepaneliku hoiakuta juhte; • väärade enesehinnanguga ja oma oskusi ülehindavaid juhte; • muutuvate ilma- või teeoludega mitteametustamist; • vähest sõidukogemust; • vähekaitsitud liiklejaid (jalakäijad, jalgratturid, mootorsõidukid); • piiratud liikumisvõimega (vanurid, nägemis- ja füüsilise puudega isikud) või kuulmispuudega liiklejaid; • ootamatult teele ilmuvaid ulukeid ja koduloomi; • mõningate sõidukite juhtimise ja liikumise eripära; • alkoholi või narkootiliste (psühhotroopsete) ainete kasutamist; • juhtimist sellises haigus- või väsimusseisundis, mis takistab liiklusolude täpset tajumist. Olukorra hindamine Peab teadma ohuolukordades kasutatavaid ohutuid juhtimisvõtteid ja oskama: • hinnata ohu võimalikku iseloomu; • arvestada, et teine liikleja võib liiklusreeglite sätteid tõlgendada teisiti kui tema. Liiklusõnnetused ja -kahjustused, nende põhjused ja iseloom Peab teadma: • liiklusõnnetuste tekkepõhjusi; • tüüpilisi ootamatult tekkida võivaid liiklusolukordi, kus juhil tuleb tegutseda aja- ja teabepuuduses; • liiklusolukordade keerukust mõjutavaid tegureid. Peab oskama analüüsida järgmisi olukordi: • teelt väljasõit oludele mittevastava sõidukiiruse tõttu; • liiklusõnnetus ühe sõidukiga; • liiklusõnnetus mitme sõidukiga;

	• suunamärgu mitteandmisest põhjustatud liiklusõnnetus; • ebaõigest paiknemisest manöövri sooritamisel põhjustatud liiklusõnnetus; • teeandmise kohustuse eiramisest põhjustatud liiklusõnnetus kõrvalteelt peateele sõitmisel ja vasak- või tagasipöörde sooritamisel; • möödasõidu reeglite eiramisest tingitud liiklusõnnetus; • reguleeritud või reguleerimata ülekäigurajal teeandmise kohustuse eiramisest põhjustatud liiklusõnnetus; • trammipeatusest ja ühissõidukipeatuses seisvast sõidukist möödumisel juhtunud liiklusõnnetus. Liiklusreeglid ja eetilised nõuded Peab teadma: • liiklusreeglite ja keskkonnakaitsenõuete eiramise või rikkumise motive ja põhjusi; • liikluskultuuri aluseid, nagu viisakas ja lugupidav suhtumine teistesse liiklejatesse; • liiklusolukordade ettenägemise, analüüsimise ja lahtimõtestamise tähtsust liiklusohutuse tagamisel. liiklusohutuse tagamisel.
Õppimise korralduslikud alused, tegevused ja meetodid õpiväljundite saavutamiseks	Teema omandamiseks kasutatakse õppijat toetavaid erinevaid aktiivõppe meetodeid ja/või praktikume, millede abil kujundatakse õppija õppimise oskust, analüüsivõimet ning iseseisvat mõtlemist
Hindamismeetodid ja -kriteeriumid	Suuline küsitlus või kirjalik test
Iseseisva töö sisu	Läbi töötada teemaga seotud õigusaktid
Kohustuslik kirjandus	Teemakohased materjalid

T.4	Liikluspsühholoogia
Koht õppekavas	Liikluspsühholoogia teadmiste laiendamine ja rakendamine liiklusohutuse tagamiseks, teooriaõppe neljas teema
Minimaalne tundide arv	Vähemalt 2 kohustuslikku tundi
Aine läbimise eeltingimus	Läbitud B-kategooria mootorsõidukijuhi õppe teoreetiline osa
Aine lühikirjeldus	Teadmised juhile vajalike võimete kohta. Oskus rakendada täielikult oma võimeid ohuolukorra tekkimisel

Aine üldeesmärgid	Koolitus peab andma lugupidava hoiaku teiste liiklejate ja looduskeskkonna suhtes, teadmised bussi juhtimiseks vajalike võimete ja bussijuhi töö psühhofüsioloogiliste aluste kohta ja oskuse käituda õigesti ja ohutult kõikides liikluses ettetulevates olukordades
Õpiväljundid	Pärast koolitust peab õpilane saavutama alljärgnevate teemade õpiväljundid: Liikluspsühholoogia üldterminid ja juhi tegutsemise skeem Peab teadma või tundma: • inimese psühhofüsioloogilisi omadusi; • bussijuhi töös esmatähtsaid psüühilisi protsesse, nagu mõtlemise ja tähelepanu jaotamise võime; • liiklusolukordade ettenägemise võimet; • liiklusalase teabe vastuvõtmise protsessi: ✓ meeleorganite ärritust; ✓ reageerimist; ✓ reaktsioonina kavandatavat tegevust. Peab oskama analüüsida juhi väärkäitumise tulemusena tekkida võivaid liiklusõnnetusi või liiklusohutlikke olukordi. Inimese psühhofüsioloogilised omadused Peab teadma: • nägemismeele osatähtsust liikluse kohta teabe hankimisel: ✓ nägemisvälja muutumist sõidukiiruse muutumisel; ✓ nägemisteravuse erinevust nägemisvälja eri kohtades; ✓ nägemisteravuse sõltumist vanusest; ✓ silma valguse ja pimedusega kohanemise aega ning kontrastsusmõju; ✓ nägemisillusioonide tekkimise põhjusi; • reageerimise tähtsust, seda eriti piiratud tegutsemisaja korral; • reageerimisaja pikkuse sõltuvust juhi tervislikust ja emotsionaalsest seisundist, väsimusastmest jt teguritest; • reageerimisajal läbitavat maad; • vastu sõitva sõiduki kauguse ja kiiruse hindamisel tehtavaid vigu; • võimalikke vigu kauguse ja liikumiskiiruse hindamisel halva nähtavuse korral (udus); • mingile objektile kinnistunud pilgu tõttu võimalikku kõrvalekalduvust sõidujoonelt; • tundeelamuste (emotsionaalsuse) mõju: ✓ mõtlemisvõimele, tähelepanule ja reageerimisajale; ✓ tundepeinge (stressi) suurenemisele; ✓ liiklusohutusele. Peab oskama analüüsida tähelepanu jaotumise, ümberlülitusvõime ja hajumise mõju liiklusohutusele. Liiklusohutust mõjutavad tegurid

	Peab teadma: • tegureid, mis mõjutavad juhi reageerimisega, reageerimismaad ja bussi peatumismaad; • termine „pidurite rakendusmaa“, „aeglustusmaa“ ja „pidurdusmaa“ mõistesisu; • aeglustusmaa sõltuvust sõidukiirusest; • tahavaatepeegli kasutamisel: ✓ pilgu ümbersuunamiseks kuluvat aega; ✓ sise- ja välispeeglitesse vaatamiseks kuluvat aega; ✓ tasa- ja kumerpeegli erinevust objektide kauguse hindamisel; • liiklusohutlike olukordade vältimise võimalusi, kasutades kaitslikku sõiduviisi. Isikuomadused Peab teadma: • võimalikke pingeallikaid liikluses, pingeseisundi mõistet ja olemust ning selle mõju liiklusohutusele; • agressiivse või impulsiivse käitumisviisi negatiivset mõju liiklusohutusele. Valmisolek liikluses osalemiseks Peab teadma: • liikluses osalemiseks ja liiklusohutuse tagamiseks vajaliku tasakaalustatud emotsioonitaseme saavutamise tähtsust; • juhi kutse-eetika põhimõisteid, nagu kutsekohustused ja kutseau; • reaalsustaju, enesekriitika ja vastutustunde vajalikkust liikluses osalemisel ja liiklusohutuse tagamisel. Sotsiaalsed tegurid Peab tundma: • liiklusreeglite ja keskkonnakaitsenõuete mittetäitmisest tulenevaid ohte; • põhjusi, miks inimesed tõlgendavad sarnaseid liiklusolukordi erinevalt; • teiste liiklejate käitumisviisi omaksvõtmise, nn grupisurve avaldumist liikluses; • isiksuse kalduvust grupisurvele allumiseks või mitteallumiseks, selle põhjusi ning negatiivse grupisurve mõju liiklusohutusele; • teistele liiklejatele eeskujuks olevat ja neid positiivselt mõjutavat käitumisviisi. Tegutsemisvõimet vähendavad tegurid Peab teadma: • isiklike motiivide ja varasemate kogemuste mõju juhi käitumisele; • väsimustunnuseid ja väsimuse mõju liiklusohutusele; • alkoholi, narkootiliste ja psühhotroopsete ainete mõju tajule, nägemisele, liigutuste koordineerimisele ja enesehinnangule;
--	---

	• alkoholi- või narkojoobes juhtimisest tulenevaid võimalikke tagajärgi; • tähelepanu hajumist sõidu ajal mobiiltelefoni kasutamisel, eriti ilma vabakäesüsteemita.
Õppimise korralduslikud alused, tegevused ja meetodid õpiväljundite saavutamiseks	Teema omandamiseks kasutatakse õppijat toetavaid erinevaid aktiivõppe meetodeid ja/või praktikume, millede abil kujundatakse õppija õppimise oskust, analüüsivõimet ning iseseisvat mõtlemist
Hindamismeetodid ja -kriteeriumid	Suuline küsitlus või kirjalik test
Iseseisva töö sisu	Läbi töötada teemaga seotud õigusaktid
Kohustuslik kirjandus	Teemakohased materjalid

T.5	Liiklusalased määrused ja seadused
Koht õppekavas	Liiklusõhtude ennetamine ja keskkonda säästvad hoiakud, teooriaõppe viies teema
Minimaalne tundide arv	Vähemalt 2 kohustuslikku tundi
Aine läbimise eeltingimus	Läbitud B-kategooria mootorsõidukijuhi õppe teoreetiline osa
Aine lühikirjeldus	Sõitjate teenindamise alused, liiklejate õigused ja kohustused, juhi vastutus, bussi tehnoseisundi ja -ülevaatuse nõuded, sõitjateveo nõuded
Aine üldeesmärgid	Bussijuhi teeninduskultuuri parandamine ja vastutuse suurendamine erinevates liikluse situatsioonides
Õpiväljundid	Pärast koolitust peab õpilane saavutama alljärgnevad õpiväljundid: Peab teadma või tundma: • sõitjate teenindamise aluseid; • liiklusseadusest tulenevaid liiklejate õigusi ja kohustusi; • juhi vastutust liiklusalaste rikkumiste korral ja rikkumiste menetlemist; • bussi tehnoseisundi ja varustuse kohta kehtivaid nõudeid; • tehnoulevaatusel bussi kohta esitatavaid nõudeid; • kehtivat liikluskindlustussüsteemi ja kindlustuslepingute sõlmimise korda; • sõitjateveo kohta käivaid nõudeid. Peab oskama:

	- täita varalise kahjuga liiklusõnnetuse kohta vormistatavat „Teadet liiklusõnnetusest“; - suhelda sõitjatega korrektselt; - rakendada sõitjaveole iseloomulikke tavalisi ja täiendavaid turvameetmeid (toimimine liiklusõnnetuse või õnnetusjuhtumi korral, sõitjate instrueerimine ja juhendamine eriolukordades, laste vedu jne).
Õppimise korralduslikud alused, tegevused ja meetodid õpiväljundite saavutamiseks	Teema omandamiseks kasutatakse õppijat toetavaid erinevaid aktiivõppe meetodeid ja/või praktikume, millede abil kujundatakse õppija õppimise oskust, analüüsivõimet ning iseseisvat mõtlemist
Hindamismeetodid ja -kriteeriumid	Suuline küsitlus või kirjalik test
Iseseisva töö sisu	Läbi töötada teemaga seotud õigusaktid
Kohustuslik kirjandus	Teemakohased materjalid ja õigusaktid

T.6	Teoreetiliste teadmiste kontroll
Koht õppekavas	Aine on õppekava teooriaõppe viimane osa
Tundide arv	1 õppetund, millest maksimaalselt 40 minutit kontrolli sooritamiseks õpilase poolt
Aine läbimise eeltingimus	Teoreetiliste teadmiste kontrollimisele pääsemise eeldused: - läbitud teooriaõppe kõik ained; - vajadusel on sooritatud ainesisesed suulised küsitlused; - teostatud iseseisvad tööd
Aine lühikirjeldus	Pärast kõikide õppeainete läbimist tuleb õpilasel sooritada teoreetiliste teadmiste kontroll, mis koosneb valikvastustega küsimustest kogu teooriakursuse vältel läbitud ainete kohta
Aine üldeesmärk	Kontroll peab selgitama õpilase teadmiste, oskuste, käitumise ja hoiakute vastavuse D-kategooria mootorsõidukijuhi kvalifikatsiooninõuetele.
Õpiväljundid	Pärast koolitust õpilane oskab lahendada probleemülesandeid ja liikluste tuginedes liiklusalasele seadusandlusele ja liiklusohutusega seonduvale
Kontrollimise korralduslik alus	MKM määrus nr 50 Lisa 2 „Teooriaeksami temaatika ja vastamise piiraeg ning eksamiküsimuste arv ja temaatika olenevalt eksami sooritamise eesmärgist“ (majandus- ja taristuministri 8.01.2020 määruse nr 1 sõnastuses)

Hindamismeetodid ja -kriteeriumid	- Kontroll koosneb 50-st valikvastustega küsimusest, millest 12 küsimust on liiklusohutusest. - Õpilane peab vastama kõikidele küsimustele. Ainult üks vastusevariant on õige. - Küsimus loetakse valesti vastatuks, kui vastusevariant on vale või küsimusele on jäetud vastamata. - Kontrolli sooritamise maksimaalne aeg on 40 minutit. - Kontroll loetakse edukalt sooritatuks kui õpilane vastab valesti maksimaalselt viiele küsimusel, millest ainult üks valesti vastatud küsimus tohib olla liiklusohutusest. - Kontrolli tulemusest antakse õpilasele teada vahetult peale kontrolli sooritamist.
Iseseisva töö sisu	Tutvuda MKM määrusega nr 50. Tutvuda Maanteeameti kodulehel seonduvaga. Lahendada liiklusteste.
Kohustuslik kirjandus	Teemakohased testid

Õppesõidu ainekaardid

S.1	Sõiduki käsitlemine
Koht õppekavas	Sõiduõppe esimene teema
Teema maht	2 sõidutundi
Kohustuslike sõidutundide arv	Vähemalt 2 sõidutundi. Kui õpilane saavutab õpiväljundid vähema tundide arvuga, viib sõiduõpetaja läbimata tunnid üle teiste teemade läbimiseks, väljaarvatud teemasse „Sõiduuskuse kontroll“
Aine läbimise eeltingimus	Tutvuda Majandus-ja kommunikatsiooniministri määrus nr 50 1.06.2011. a „Mootorsõidukijuhi eksamineerimise, talle juhtimisõiguse andmise kord ja juhiloa vormid ning nõuded eksamisõidukitele“
Aine lühikirjeldus	Koolitus viiakse läbi muuks liikluseks suletud õppesõiduväljakul. Omandatakse oskus kontrollida sõiduki vastavust tehnonõuetele, omandatakse ohutud juhtimisvõtted sõidukiga kohustuslike harjutuste sooritamiseks
Aine üldeesmärgid	Luua eeldused enne sõidu alustamist enda ja teiste liiklejate ohutuse tagamiseks vajalike oskuste kujunemiseks. Luua

	eeldused ohutute juhtimisvõtetega etteantud harjutuste sooritamiseks piiratud aja ja ruumi tingimustes.
Õpiväljundid	Pärast koolitust peab õpilane oskama: • käsitseda kõiki bussi juhtseadiseid; • kontrollida enne sõidu alustamist: ✓ kere ja sõitjateruumi puhtust; ✓ riiklike registreerimismärkide, tuuleklaaside ja laternaklaaside puhtust; ✓ peeglite, tulekustutite, ohukolmnurga, käsiapteegi ja tõkiskingade olemasolu; ✓ mootori õlitus- ja jahutussüsteemi hermeetilisust ning õli ja jahutusvedeliku olemasolu; ✓ juhtseadiste (rool, pidurid) korrasolekut; ✓ pidurivedeliku või õhupaakides suruõhu olemasolu; ✓ rehvide üldist seisukorda ja välisvigastuste puudumist; ✓ õhurõhku rehvis; ✓ elektriseadmestikus valgustus-, signalisatsiooni- ja abiseadmete, näidikute ja märgulampide, klaasipuhastite ja -pesuri ning uste juhtajami korrasolekut; • eemaldada õhkajamiga pidurisüsteemi õhupaakidest kondensaati ja kontrollida külmumistõrjuki vedeliku olemasolu; • vahetada lampe ja kaitsmeid; • vahetada ratast
Iseseisev töö	Vähemalt ühe sõiduki kasutusjuhendiga tutvumine.
Õpetamise meetodid ja õpiväljundite saavutamise kontrollimine ja hindamine	Õppimine toimub õpilast aktiveeriva vestluse vormis, kus õpetaja ülesandeks on selgitada ja esitada suunavaid küsimusi. Õpilasel on võimalus peegeldada oma varasemaid teadmisi ja kogemusi. Õpilane oskab analüüsida ja siduda varasemaid teadmisi uute teadmistega ning kogemustega. Õpiväljundite saavutamise kontrollimine toimub sõiduõpetaja ja õpilase poolt ühise analüüsi tulemusena.

S.2	Sõiduki juhtimine õppeplatsil
Koht õppekavas	Sõiduõppe teine teema
Teema maht	7 sõidutundi
Kohustuslike sõidutundide arv	Vähemalt 2 sõidutundi. Kui õpilane saavutab õpiväljundid vähema tundide arvuga, viib sõiduõpetaja läbimata tunnid üle

	teiste teemade läbimiseks, väljaarvatud teemasse „Sõiduuskuse kontroll“
Aine läbimise eeltingimus	Tutvuda Majandus-ja kommunikatsiooniministri määrus nr 50 Lisa 3 „Sõidueksami esimeses järgus eksamineeritavale esitatavad nõuded ja tegevuse hindamine“ (majandus- ja taristuministri 28.09.2020 määruse nr 59 sõnastuses) nõuetega
Aine lühikirjeldus	Koolitus viiakse läbi muuks liikluseks suletud õppesõiduväljakul. Omandatakse ohutud juhtimisvõtted sõidukiga kohustuslike harjutuste sooritamiseks
Aine üldeesmärgid	Luua eeldused enne sõidu alustamist enda ja teiste liiklejate ohutuse tagamiseks vajalike oskuste kujunemiseks. Luua eeldused ohutute juhtimisvõtetega sooritada etteantud harjutused piiratud aja ja ruumi tingimustes.
Õpiväljundid	Pärast koolitust peab õpilane saavutama alljärgnevate teemade õpiväljundid: Sõiduks valmistumine Peab oskama: • kasutada kõiki juhiistme reguleerimise võimalusi parima sõiduasendi saavutamiseks; • kontrollida uste suletust; • reguleerida kõiki tahavaatepeegleid parima nähtavusvälja saavutamiseks; • reguleerida rooliratta asendit; • kasutada turvavööd õigesti. Käivitamine, liikumise alustamine, sõit väikese kiirusega, bussi peatamine Peab oskama: • käivitada mootorit: ✓ külmalt; ✓ soojalt; ✓ mitmesugustes ilmaoludes (külma, sooja, niiske ilmaga); ✓ kallakul (tõusul ja langul); • alustada sujuvalt liikumist; • muuta sujuvalt sõidukiirust; • hoida rooli õigesti; • pöörata rooli vastavalt sõidukiirusele; • juhtida bussi piiratud alal; • peatada bussi sujuvalt pidurdades; • sõita vasakpoolsete või parempoolsete ratastega teemärgistuse lähedal ja peatuda enne stoppjoont; • jätta buss seisma rööpselt sõidutee äärega, sellest mitte kaugemal kui 0,2 m;

	• rakendada bussi seisma jätmisel kõiki abinõusid iseenesliku liikuma hakkamise vältimiseks. Tagurdamine, manööverdamine Peab oskama: • valida tagurdamisel õiget sõiduasendit; • tagurdada: ✓ otse kõrvalekaldumiseta sõidujoonest; ✓ pöördega paremale või vasakule koos sellele järgneva otseliikumisega. Käigu vahetus, pidurdamine Peab oskama: • valida sobivat käiku sõltuvalt tee- ja ilmaoludest, sõidukiirusest, mootori pöörlemissagedusest ning tõusu või langu pikkusest ja kaldenurgast; • pidurdada õigeid pidurdusvõtteid kasutades mitmesugustel teekatetel: ✓ sujuvalt – kiiruselt u 70 km/h kuni seismajäämiseni varem kindlaksmääratud kohas; ✓ tugevalt – kiiruselt u 70 km/h kuni seismajäämiseni, püüdes saavutada võimalikult lühikest pidurdusmaad; ✓ tõusul või langul. Pöörded ja parkimine Peab oskama: • pöörata tagasi kitsal teel, kasutades tagurdamist; • paigutada märgistatud parkimisplatsil bussi: ✓ parkivate sõidukite kõrvale ja vahele; ✓ parkivate sõidukite ette ja taha
Iseseisev töö	Vähemalt ühe sõiduki kasutusjuhendiga tutvumine.
Õpetamise meetodid ja õpiväljundite saavutamise kontrollimine ja hindamine	Õppimine toimub õpilast aktiveeriva vestluse vormis, kus õpetaja ülesandeks on selgitada ja esitada suunavaid küsimusi. Õpilasel on võimalus peegeldada oma varasemaid teadmisi ja kogemusi. Õpilane oskab analüüsida ja siduda varasemaid teadmisi uute teadmistega ning kogemustega. Õpiväljundite saavutamise kontrollimine toimub sõiduõpetaja ja õpilase poolt ühise analüüsi tulemusena.

S.3	Sõiduki juhtimine liikluses
Koht õppekavas	Sõiduõppe kolmas teema
Teema maht	8 sõidutundi
Kohustuslike sõidutundide arv	Vähemalt 2 sõidutundi. Kui õpilane saavutab õpiväljundid vähema tundide arvuga, viib sõiduõpetaja läbimata tunnid üle

	teiste teemade läbimiseks, väljaarvatud teemasse „Sõiduuskuse kontroll“
Aine läbimise eeltingimus	Tutvuda MKM määruse nr 50 Lisa 4 „Sõidueksami teises järgus kontrollitavad oskused ja käitumine“ (kliimaministri 24.07.2023 määruse nr 39 sõnastuses) nõuetega
Aine lühikirjeldus	Koolitus viiakse läbi liikluses. Omandatakse ohutud juhtimisvõtted bussi juhtimiseks ja kohustuslike harjutuste sooritamiseks
Aine üldeesmärgid	Luu eeldused saavutada liikluses bussi juhtimisel oskused enda ja teiste liiklejate ohutuse tagamiseks. Luua eeldused ohutute juhtimisvõtetega etteantud harjutuste sooritamiseks piiratud aja ja ruumi tingimustes.
Õpiväljundid	Pärast koolitust peab õpilane saavutama alljärgnevate teemade õpiväljundid: Sõidu alustamine, paiknemine teel Peab oskama: • alustada sõitu sõidutee äärelt või teepeenralt ja ühineda sujuvalt liiklusvooluga; • tagada vähekaitstud liiklejatele ohutust ja piisavat liikumisruumi; • valida teeolusid, liiklustihedust ja nähtavust arvestades õiget sõidurada; • jälgida teiste sõidukijuhtide märguandeid ja võimaldada neil kavatsitavaid manöövreid ohutult sooritada; • paikneda vastutulevate sõidukite korral õigesti; • kasutada sobivat kurvisõidutehnikat. Sõidukiirus Peab oskama: • arvestada sõidukiiruse valikul: ✓ ilma- ja teeoludega; ✓ kehtivate kiiruspiirangutega; ✓ bussi seisundi ja koormatusega; ✓ mitmesuguste keskkonnamõjudega; ✓ oma tervisliku seisundi ja enesetundega; ✓ oma sõidukogemusega; • hoida võimalikult ühtlast sõidukiirust; • jälgida üldist liiklusrütmi ja sõita liiklusoludele vastava sobivaima kiirusega; • suurendada sujuvalt sõidukiirust pärast pöörde sooritamist, takistamata kaasliiklejaid; • sobitada sõidukiirust olukorraga, et jõuda vastutulevate sõidukitega kohakuti kõige sobivamas ja ohutumas kohas. Sõitmine liiklusvoolus ja manöövrite sooritamine Peab oskama:

	• hoida eessõitjaga ohutut pikivahet; • arvestada manöövrite sooritamisel ilma- ja teeoludega, nähtavusega, sõidukiirusega, liiklustihedusega ning möödasõitvate sõidukitega; • märgata õigel ajal nii ees- kui taga sõitva sõidukijuhi kavatsusi; • hõlbustada taga sõitva sõiduki möödasõitu või möödumist; • arvestada kõrval sõitva sõiduki puhul ohutut külgvahet; • vahetada tiheda liikluse korral ohutult sõidurada. Sõit ristmikule lähenemisel Peab oskama: • valida aegsasti õiget sõidurada, arvestades kavatsetavat sõidusuunda pärast ristmikku; • jälgida olukorda tagapool; • märgata reguleerija märguandeid, foori tulesid, liiklusmärke ja teemärgistust; • vähendada sõidukiirust ja vajaduse korral peatuda sujuvalt liiklusreeglitega ettenähtud kohas; • heastada teiste liiklejate vigu. Sõit ristmikul Peab oskama: • ületada ristmikku otse ja sooritada ristmikul parem-, vasak- või tagasipööret; • arvestada ristmiku ületamisel ilma- ja teeoludega, nähtavusega, liiklustihedusega ning oma sõidukogemusega; • täita ristmikul teeandekohustust; • väljendada teistele liiklejatele arusaadavalt teeandmiskohustuse täitmise kavatsust; • vältida eesõigusega liiklejate takistamist; • anda aegsasti suunamärguannet enne kavatsetava pöörde sooritamist; • suunduda enne kavatsetavat manöövrit aegsasti sõidutee vastava ääre lähedusse; • jälgida teiste liiklejate märguandeid; • valida pöörde sooritamiseks sobivat sõidukiirust; • suurendada pärast pöörde sooritamist sujuvalt sõidukiirust ja vältida teiste liiklejate takistamist. Peatumine ja parkimine Peab oskama: • peatuda või parkida ohtu tekitamata ja teisi liiklejaid takistamata; • juhendada peatumisel või parkimisel liiklusreeglite ja liikluskorraldusvahendite nõuetest; • täita parklas kehtiva parkimiskorra või liiklusreegleid; • arvestada peatumis- või parkimiskoha valikul nähtavusega, liiklustihedusega ning ohutusega bussist väljumisel;
--	--

- vältida bussi iseeneslikku liikuma hakkamist;
- ära hoida bussi kasutamist kõrvaliste isikute poolt.

Möödasõit ja möödumine

Peab oskama:

- valida sõiduteel möödasõidu alustamiseks sobivaimat kohta;
- hinnata möödasõidu ohutust, arvestades:
 - ✓ liiklusreeglitega kehtestatud nõudeid;
 - ✓ ilma- ja teeolusid;
 - ✓ nähtavust;
 - ✓ ees- ja tagasõitvaid sõidukeid;
 - ✓ vastutulevaid sõidukeid;
 - ✓ pimestusohu;
 - ✓ vähekaitstud liiklejaid;
 - ✓ bussi mootori võimsust ja kiirendusvõimet;
- anda õigeaegselt suunamärguannet;
- alustada möödasõitu teisi liiklejaid takistamata;
- sooritada möödasõitu kiirendusega ja eelnevalt kiirust vähendamata;
- katkestada möödasõitu takistuse või liiklusohu ilmnemisel;
- lõpetada möödasõitu ohutult;
- hinnata paremalt möödumise ohutust, arvestades liiklusreegleid, piisava vaba ruumi olemasolu, vähekaitstud liiklejaid ning sõidukiirust.

Sõit maanteel

Peab oskama:

- kasutada maanteele sõiduks kiirendusrada ja sealt ära pööramiseks aeglustusrada;
- veenduda teele sõidul manöövri ohutuses;
- paikneda teel õigesti otsesõidul ja enne kavatsetavate manöövrite sooritamist;
- arvestada sõidukiiruse valikul nähtavuskaugust;
- valida liiklusvoolus sobivat sõidukiirust kaasliiklejaid takistamata.

Raudteeülesõidukoha ületamine

Peab oskama:

- veenduda küllaldases nähtavuses ülesõidukohal;
- valida ülesõidukohale lähenemisel õiget sõidukiirust;
- peatada sujuvalt bussi raudteesõidukile tee andmiseks selleks ettenähtud kohas.

Sõit teetööde kohas

Peab oskama:

- jälgida teetööde kohas ülesseatud liikluskorraldusvahendeid;
- täita ohutusnõudeid vastu sõitvate teeparandussõidukite või liikurmasinatega kohtumisel ning pärisuunas nendest möödasõidul, möödumisel või überpõikel;

	• arvestada sõidukiiruse valikul teel töötavaid töölisi, piiratud manööverdamisruumi, teeparandusmasinaid, uue teekatte võimalikku libedust ning ootamatuid ohte. Kohtumine vähekaitstud liiklejatega Peab oskama: • anda ülekäigurajal olevatele jalakäijatele võimaluse ületada sõiduteed; • tagada kõnnitee või teepeenra puudumisel sõiduteel liikuvate jalakäijate ohutust; • mööduda lähiümbruses olevatest jalakäijatest neid müra ja heitgaasidega häirimata; • vältida märja ilma korral jalakäijate poriga pritsimist; • osutada tähelepanu teel jalgsi või jalgratastel liikuvatele inimestele ning eriti lastele, vanuritele ja liikumis- või nägemispuudega inimestele; • mööduda ohutult jalgratturitest jt vähekaitstud liiklejatest. Tegutsemine tehnilise rikke ilmnemisel ja ohuolukordades Peab oskama: • rakendada vajalikke ohutusabinõusid, kasutada ohutulesid ja/või ohukolmnurka ning eemaldada bussi võimaluse korral sõiduteelt; • tagada sõitjate turvalisust; • ära tunda ja ette näha liiklusohutlikke olukordi; • vältida lisaohtu tekkimist.
Iseseisev töö	Vähemalt ühe sõiduki kasutusjuhendiga tutvumine.
Õpetamise meetodid ja õpiväljundite saavutamise kontrollimine ja hindamine	Õppimine toimub õpilast aktiveeriva vestluse vormis, kus õpetaja ülesandeks on selgitada ja esitada suunavaid küsimusi. Õpilasel on võimalus peegeldada oma varasemaid teadmisi ja kogemusi. Õpilane oskab analüüsida ja siduda varasemaid teadmisi uute teadmistega ning kogemustega. Õpiväljundite saavutamise kontrollimine toimub sõiduõpetaja ja õpilase poolt ühise analüüsi tulemusena.

S.4	Sõiduki juhtimine eriolukorras
Koht õppekavas	Sõiduõppe neljas teema
Teema maht	2 sõidutundi
Kohustuslike sõidutundide arv	Vähemalt 1 sõidutund. Kui õpilane saavutab õpiväljundid vähema tundide arvuga, viib sõiduõpetaja läbimata tunnid üle teiste teemade läbimiseks, väljaarvatud teemasse „Sõiduuskuse kontroll“

Aine läbimise eeltingimus	Tutvuda MKM määruse nr 50 Lisa 4 „Sõidueksami teises järgus kontrollitavad oskused ja käitumine“ (kliimaministri 24.07.2023 määruse nr 39 sõnastuses) nõuetega
Aine lühikirjeldus	Koolitus viiakse läbi liikluses. Omandatakse ohutud juhtimisvõtted sõitmisel erioludes
Aine üldeesmärgid	Luua eeldused liiklejate ohutuse tagamiseks bussi juhtimisel erioludes.
Õpiväljundid	Pärast koolitust peab õpilane saavutama alljärgnevate teemade õpiväljundid: Sõit udus, vihma- või lumesajus jt halva nähtavuse tingimustes Peab oskama: • valida halva nähtavuse korral sobivat sõidukiirust; • hoida eessõitjaga ohutut pikivahet, vastutulijatega ohutut külgvahet ning piisavat kaugust sõidutee äärest; • kasutada valgustusseadmeid õigesti; • ette näha halva nähtavusega kaasnevaid ohte; • heastada teiste liiklejate vigu; • reageerida ootamatutele ohtudele. Sõit pimedal ajal Peab oskama: • hinnata nähtavust kaug- ja lähitulede valgel kuival teel, märjal teel ning lumisel või jäisel teel; • määrata kaugust tugevalt ja nõrgalt helkivatest esemetest; • ümber lülitada tulesid kohtumisel vastutulevate sõidukitega ja möödasõidul; • kasutada bussi liikumisel õigeid sõidutulesid; • kasutada bussi seismise (peatumise, parkimise, hädapeatumise) ajal õigeid tulesid; • valida õiget sõidukiirust, arvestades nähtavust, tee laiust ning pimestusohtu; • valida sobivat paiknemiskohta teel, arvestades vastutulevaid sõidukeid, võimalikke takistusi teel ning vähekaitstud liiklejate olemasolu ja nende teel viibimise võimalust; • valida sobivat ja ohutut kohta peatumiseks või parkimiseks; • reageerida võimalikele ootamatutele ohtudele. Sõit libedal teel Peab oskama: • alustada sujuvalt kohalt liikumist ja ühtlaselt kiirendada; • kasutada käiguvahetusel sobivaid käike; • vajutada sujuvalt gaasipedaalile; • muuta sõidusuunda;

	• valida õiget sõidukiirust, arvestades tee laiust, teekatte seisundit, liiklustihedust ning rehvide seisukorda; • reageerida ootamatutele ohtudele
Iseseisev töö	Vähemalt ühe sõiduki kasutusjuhendiga tutvumine.
Õpetamise meetodid ja õpiväljundite saavutamise kontrollimine ja hindamine	Õppimine toimub õpilast aktiveeriva vestluse vormis, kus õpetaja ülesandeks on selgitada ja esitada suunavaid küsimusi. Õpilasel on võimalus peegeldada oma varasemaid teadmisi ja kogemusi. Õpilane oskab analüüsida ja siduda varasemaid teadmisi uute teadmistega ning kogemustega. Õpiväljundite saavutamise kontrollimine toimub sõiduõpetaja ja õpilase poolt ühise analüüsi tulemusena.

S.5	Sõiduoskuse kontroll
Koht õppekavas	Sõiduõppe viimane teema
Teema maht	1 sõidutund
Aine läbimise eeltingimus	Läbitud sõiduõppe kõik teemad ettenähtud mahus
Aine lühikirjeldus	Hinnatakse õpilase bussi juhtimise ohutu ja keskkonda säästva vilumuse taset erinevates liiklussituatsioonides.
Aine üldeesmärgid	Selgitada õpilase hoiakute, suhtumise kaasliiklejatesse ning keskkonda, endale kui teistele liiklejatele turvalisuse sõiduvilumuse vastavust D-kategooria mootorsõidukijuhi kvalifikatsiooninõuetele
Õpiväljundid	Õpilane täitab Majandus- ja kommunikatsiooniministri määruse nr 50 21.06.2011.a. „Mootorsõidukijuhi eksamineerimise, talle juhtimisõiguse andmise kord ja juhiloa vormid ning nõuded eksamisõidukitele“ lisades 3 ja 4 esitatud nõuded.
Õpiväljundite saavutamise kontrollimine	Sõiduoskuse kontrollimine koosneb kahest osast. Esimeses osas hinnatakse MKM määruse nr 50 lisas 3 „Sõidueksami esimeses järgus eksamineeritavale esitatavad nõuded ja tema tegevuse hindamine, (majandus- ja taristuministri 8.01.2020 määruse nr 1 sõnastuses) esitatud nõuete täitmist etteantud aja piires kooli õppesõiduväljakul. Esimese osa edukal läbimisel tekib õpilasel õigus teise osa sooritamisele, kus hinnatakse MKM määruse nr 50 lisas 4 „Sõidueksami teises järgus kontrollitavad oskused ja käitumine“ (kliimaministri 24.07.2023 määruse nr 39

	sõnastuses) esitatud nõuete täitmist etteantud aja piires õpetaja poolt määratud marsruudil asula ja asulavälistel teedel. Kontrolli tulemused tehakse õpilasele teatavaks vahetult peale iga osa lõppemist.
Iseseisev töö	Enne sõiduuskuse kontrolli algust on õpilane tutvunud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega nr 50 21.06.2011.a. „Mootorsõidukijuhi eksamineerimise, talle juhtimisõiguse andmise kord ja juhiloa vormid ning nõuded eksamisõidukitele“

Koostaja: Tiit Reino
Kehtna KHK autokooli koordinaator
tiit.reino@kehtna.edu.ee